

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת תרומה בהפטרה ובראשון של תצוה

ה ב יִדְבְּנוּ: הדל"ת בשוא נע ¹	
כה ג זָהָב וְכֶסֶף: יש להקפיד על הפרדת התיבות וכן בהמשך פס' ה: אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים	
כה ה מֵאֲדָמִים: מ"ם בשוא, אל"ף בקמץ חטוף	
כה ח וַעֲשׂוּ לִי: טעם מרכא נסוג אחור לעי"ן	
כה י וְאַמָּה: אל"ף פתוחה ודגש חזק במ"ם להבדילו מאָמה עבריה	
כה יב וַיִּצְקֶתָ לָּו: טעם מונח נסוג אחור לצד"י ודגש חזק בלמ"ד	
כה יד עַל צִלְעֹת הָאָרֶץ: טפחא בתיבה עַל	
כה טז אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלָיֶךָ: אין לסיים 'אשר, אתן אליך' (טעות נפוצה)	
כה יט וְכָרוֹב-אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה: טעם טפחא בתיבה מִקְצֵה, אין לקרא 'וכרוב אחד, מקצה מזה'	
כה כ סִכְכִּים: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהספרים ²	
כה כא מִלְמַעְלָה: הלמ"ד הראשונה רפויה בשוא נח בניגוד למילה מִלְמָטָה שהלמ"ד דגושה בשוא נע	
כה כב וּדְבַרְתִּי אֲתָךְ: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא לבטא חירק אחד לשתיהן	
כה כד רָחֲבֹ: הרי"ש בקמץ קטן	
כה כט וּקְשׁוּתָיו: שי"ן שמאלית	
<u>הערה:</u> ישנן שתי שיטות הנהוגות בקביעת מקום העלייה השלישית, יש מי שנוהג לקרוא עד פרק כה ל (פרשה פתוחה) ויש מי שנוהג להמשיך עד סוף הפרק (פסוק מ, פרשה סתומה). אין לכך נפקא מינה רק שאולי כדאי להודיע על כך מראש לציבור המתפללים ולהימנע מהערות מיותרות בזמן הקריאה.	
כה לט כִּכָּר: הכ"ף השנייה בקמץ ³	
כה מ מִרְאֶה: המ"ם בקמץ קטן אֲשֶׁר-אֶתֵּה מִרְאֶה בָּהֶר טפחא במילה 'מראה' וכך צריך לקרוא 'אשר אתה מראה, בהר'	
פרק כו אַחַת-אַחַת: כאשר המילה מוטעמת באחד המפסיקים העיקריים, סו"פ, אתנח, זקף או סגול => אַחַת, בשאר המקרים =< אַחַת. יוצא מן הכלל כו ח מִדָּה אַחַת	
כו א מְשֹׁרֵר: עקב היות השי"ן והזי"ן מאותו מוצא – אותיות שיניות, יש קושי מסוים לבטא את השי"ן בשוא נח. המ"ם בקמץ חטוף של בנין הִפְעֵל	
כו ד לָלֵאֲתָ: געיה תחת הלמ"ד הראשונה והשווא אחריה, נע ⁴	

¹ הקוראים וי"ו כבית רפויה (מבטא "ישראל" רגיל) אם יקראו בשווא נח משנים משמעות.
² זו שיטת כתבי יד מדויקים ובראשם כא"צ, אבל למעשה לא מומלץ לקרוא כן מי שקורא כל שוא נע כעין סגול.
³ זה אחד משיבושי חילופי קמץ פתח מדפוס ונציה שהתאזרחו בחומשים. כן הוא אל-נכון בקמץ בתנ"ך ירושלים תשיג, בדותן ע"פ לנינגרד. ובברויאר ובכתר בר אילן. וכן בפסוק המקביל בפרשת ויקהל (לז כד).
⁴ כך הדבר על פי תורה קדומה ואם למקרא, בראשון מביניהם, בחלק הדקדוק נאמר כך: השווא שבלמ"ד נע מפני הגעיה שקדם לו וכן הוא בכל התיגאן וברב הדפוסים ושרשו לול והאל"ף נוספת, עכ"ל.
 וכבר אמרנו שיש כאן כתיב מלא דקדוקי. כלומר המילה בכתב דקדוקי היא לולאות, לכן אין ספק שהוא שוא נע.

כו ז לְאֶהֱלִי: הַלֹּמֶד בְּשׁוּא נֶע וְלֹא בִקְמָץ

כו יב הָעֵדִיף: הַטַּעַם בְּדִלִית מִלְרַע וְכֵן הַדְּבָר גַּם בִּפְסוּק הַבֹּא

כז כב וְלִירְכָתִי: הַכֹּף דְּגוּשָׁה הַלֹּמֶד בְּשׁוּא נֶח לַמְרוֹת הַגְּעִיָּא בּוֹיִו

כז כג בִּירְכָתִים: הַרִי"ש בְּשׁוּא נֶח וְהַכֹּף אַחֲרֵיהָ רַפּוּיָה

כו כד וְיִהְיֶה: וְאִי הַחִיבּוּר בְּשׁוּא נֶע וְהַקּוּרָא בִּפְתַח מִשְׁנָה מִשְׁמַעוֹת לְזִמְנָא עֵבֶר. מְלִמְטָה: הַטַּעַם

בַּמִּ"ם מִלְעִיל, הַלֹּמֶד דְּגוּשָׁה בְּשׁוּא נֶע, בְּנִיגוּד לַמִּלָּה מְלִמְעָלָה שֶׁהַלֹּמֶד רַפּוּיָה וּבְשׁוּא נֶח.

כו לא הָרְאִיתִי: הַה"א בִּקְמָץ קָטָן

כו לג וְהַבְּדִילָה: בַּמִּלְרַע וְלֹא מִפִּיק

כז ו כָּרָכָב: הַכֹּף הַשְּׁנִיָּה בַּחֹלֶם, לֹא בִקְיָבוּץ

כז יא מֵאָה אֶרֶךְ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִמָּ"ם

כז טז עֲמִידָהּ אֶרְבָּעָה: בִּפְשֻׁטָא זָקָף וְלֹא בַּמּוֹנַח זָקָף כִּפִּי שְׁמוּפִיעַ בַּחֲלָק מִהַדְּפּוּסִים

כז יט וְכָל־יִתְדָת: הִיר"ד בַּחֲיָרָק חֹסֵר וְהַתִּי"ו בְּשׁוּא נֶח עַל אֶף הַקּוּשִׁי שְׁבַהֲגִיית הַדִּלִּית שְׁלֹא־חֲרִיָּה

הַפְּטָרָה תְּרוּמָה בַּמַּלְכִּים א ה כו-ו יג:

ו ה חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת חֲלוּנֵי⁵

ו ו לְבִלְתִּי אֲחִיז בְּקִירוֹת-הַבֵּית: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת לְבִלְתִּי⁶

ו ז אֲבֹן־שְׁלֵמָה מִסֶּע נִבְנָה: טַעַם טִפְחָא בְּתִיבַת מִסֶּע

ו ח הַצֵּלֶל: בַּמִּלְרַע. וּבְלֹלִים: דְּגִשׁ חֲזָק בַּלֹּמֶד הַשְּׁנִיָּה

ו ט וְשִׁדְרָת: שִׁין שְׁמַאלִית

רֵאשׁוֹן שֶׁל תְּצוּוּה:

כז יט וְיִקְחוּ: הוּא"ו בְּשׁוּא נֶע. לְהַעֲלֹת: גְּעִיָּה בַּה"א מַעֲמִידָה בַּמַּעֲט אֶת קְרִיאָתָהּ לַמְנוּעַ הַבִּלְעָת הָעִי"ן הַחֲטוּפָה

כח א לְכַהֲנֵי־לִי: גְּעִיָּה בַכֹּף

כח ג רֹחַ חֲכָמָה: יֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל הַפְּרָדָת הַתִּיבּוֹת

כח י עַל הָאֲבֹן הָאֶחָד: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת עַל

כה ה וְעָרַת תְּחָשִׁים מִהַסְפָּר אִמַּת לִיעֶקֶב עַל הַתּוֹרָה מִהֶרֶב יַעֲקֹב קִמְנִצְקִי ז"ל
פִּירְשִׁי ז"ל: **וְעוֹרוֹת תְּחָשִׁים** - מִין חִיָּה, וְלֹא הִיָּתָה אֵלֶּא לְשַׁעָה, וְהִרְבָּה גּוֹזִימִים הִיוּ לָהּ (רֹאֵה תַנְח' תְּרוּמָה ו); לִכְךָ מִתּוֹרָגָם: "סִסְגוֹנָא" (ת"א) - שֶׁשָּׁשׁ וּמִתְפָּאֵר בְּגוֹזִינִין שְׁלֹו. עַכ"ל.
לְכַאֲוֹרָה קִשָּׁה דְּכִיּוֹן שְׁלֹא נִזְדַּמֵּן אֵלֶּא לְשַׁעָה א"כ אֵיךְ הִיָּה תְּרָגוּם אֶרְמִי לִזְוָה, הֵא לֹא הִיָּה בִּישׁוּב. וְאַפְשָׁר דְּזוּוּהִי כּוֹוֹנַת רִשִׁי דְּהַמְתָּרָגָם לֹא תְּרָגָם רַק לְהַסְבִּיר דְּלִפְיֶכָךְ לִקְחוּ עוֹר תְּחַשׁ

⁵ עַל פִּי תוֹרָה קְדוּמָה, עַל סִמְךָ הַתִּיגָאן, טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת 'שְׁקוּפִים'; וְכַבֵּר בְּאַרְנוּ שְׁאֵנוּ הוֹלְכִים לִפִּי בֶן אֲשֶׁר בִּכְתָר אֶר"ץ.

⁶ כֵּן הַדְּבָר עַל פִּי תוֹכְנַת הַכְּתָר וּבִאֲתָר שֶׁל מִכּוֹן מִמְרָא, וְכֵן בְּלִנִּיגַרְד (דוֹתָן) וִירוּשָׁלַיִם תְּשִׁיג. בְּתוֹרָה קְדוּמָה וּבְתִיקוֹן סִימָנִים, הַטַּפְחָא בְּתִיבַת 'אֲחִיז' וְכֵן הַטַּעַם קוֹרֵן, וְלֹא הַטַּעֲמִימוּ נִכּוֹנָה.

מלמעלה מפני שעור זה בעל גוונים יפים. ואין להקשות מהא דיחזקאל דכתיב וְאֶלְבִּישׁךָ רֶקֶמָה וְאֶנְעֶלְךָ תַּחַשׁ (יחזקאל טז, י). דמשמע שהיו עושים מנעלים מעור זה, דאפשר דבמליצה אפשר להשתמש בזה, ומכל שכן למשל לכלל ישראל כיון שהשתמשו בו פעם אחת. ודו"ק. א"ה. הפירוש של רש"י על ססגונא נראה מחדש מאוד. האם נוכל לדרוש דרשות ולצרף חלקי מלים בלשון התרגום, ברור שרש"י מעצמו לא היה מפרש כך.

פשוטו של תרגום שכך הוא מתרגם מלה זו, ולא משנה לענייננו אם משתמש במלה ארמית או יוונית או לטינית או פרסית. רש"י מסתמך על דברי התלמוד.

תלמוד בבלי שבת כח א. רבי יהודה אומר: שני מכסאות היו, אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים. רבי נחמיה אומר: מכסה אחד היה, ודומה כמין תלא אילן [רש"י: חיה טמאה היא, ומנומרת בגוונים]. והא תלא אילן טמא הוא! – הכי קאמר: כמין תלא אילן הוא, שיש בו גוונים הרבה, ולא תלא אילן, דאילו התם – טמא, והכא – טהור. אמר רב יוסף: אי הכי היינו דמתרגמינן ססגונא – שש בגוונים הרבה [רש"י: שש - ססמח כיופיו בגוונים]. רב יוסף מופיע כאן שהוא הידען לא רק בתרגום יונתן אלא גם באונקלוס, והוא מוצא נוטריקון במלה 'ססגונא'. המלה שש אינה ארמית, ולא מפריע לרב יוסף לדרוש מלה זו. רש"י מעתיק את רב יוסף ממסכת שבת.

שאלת הרב יעקב קמנצקי מובנת, במלים נדירות לפעמים התרגום מעתיק את מלת המקור כמו שהיא. מניין התרגום למין שהיה בעולם באופן חד-פעמי. אבל קשה לקבל את התשובה שאונקלוס עצמו נתכוון לדרשה 'שש' ושמח בגוונים'.

כה יח דפי פרשת השבוע של בר-אילן תרומה עט

ד"ר רענן אייכלר המחלקה לתנ"ך, אוניברסיטת בר-אילן.

מהם כרובים?

בפרשתנו נאמר שבקודש הקודשים של המשכן, בלב ליבם של חיי הדת של ישראל, נמצאים שני כרובים:

וַעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִּים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת: וְעָשָׂה כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַעֲשֶׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִּים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו: וְהָיוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשִׁי כְנָפַיִם לְמַעַל סִבְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פָנֵי הַכְּרֻבִּים: (שמי' כה:ח-כ).

המקום שממנו ה' מדבר עם משה, ומוסר לו את המצוות, הוא "בין שני הכרובים": וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (שם כב).

גם בקודש הקודשים שבבית המקדש בירושלים היו שני כרובים, אם כי הם היו שונים מכרובי המשכן בגודלם, בתנוחתם ובחומר שממנו היו עשויים:

וַיַּעַשׂ בְּדִבְרֵי שְׁנֵי כְּרוֹבִים עֲצֵי־שִׁטָּן עֲשָׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ: וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנָף הַכְּרוֹב הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנָף הַכְּרוֹב הַשֵּׁנִית עֲשָׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו וְעַד־קְצוֹת כְּנָפָיו: וַעֲשֶׂה בְּאַמָּה הַכְּרוֹב הַשֵּׁנִי מִדָּה אֶחָת וְקָצֵב אֶחָד לְשְׁנֵי הַכְּרֻבִּים: קוֹמַת הַכְּרוֹב הָאֶחָד עֲשָׂר בְּאַמָּה וְכֵן הַכְּרוֹב הַשֵּׁנִי: וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּרוֹבִּים בְּתוֹךְ הַבַּיִת הַפְּנִימִי וַיִּפְרֹשׂ אֶת־כְּנָפֵי הַכְּרֻבִּים וַתִּגַּע כְּנָף־הָאֶחָד בְּקִיר וּכְנָף הַכְּרוֹב הַשֵּׁנִי נִגְעַת בְּקִיר הַבַּיִת וַתִּגַּע כְּנָף אֶל־כְּנָף: וַיִּצַּף אֶת־הַכְּרוֹבִּים זָהָב: (מלכים א':ו:כג-כח).

נראה, אם כן, שהשאלה שבכותרת, מהם כרובים, חשובה להבנת האמונות והדעות של התנ"ך.¹ מעיון בפסוקים אלה ובקטעים אחרים בתנ"ך, המדברים על כרובים, מתגלה לנו רק שהם יצורים בעלי פנים וכנפיים.

אין לנו מסורות קדומות על מהות הכרובים. תרגום השבעים ושאר התרגומים העתיקים לתנ"ך פשוט מתעקשים את המילה "כרוב", בכל היקרויותיה, ואינם מתרגמים אותה. פילון מאלכסנדריה דורש את שמם כ"ידע וחכמה נרחבים" (חיי משה ב 97), כנראה באמצעות ניתוח המילה "(ה)כרבים" כ-"הכר רבים", אך אין הוא מתאר את צורתם. יוסף בן מתתיהו כותב במפורש כי "צורתם אינה דומה לזו של שום יצור שראו בני אדם" (קדמוניות ג 134), וכי "אין איש יכול לומר או אפילו לשער מה הייתה צורתם" (שם ח 17). להלן נמנה פירושים שונים בנושא: 1. הראשון שהציע תשובה לשאלה שלנו הוא האמורא ר' אבהו מקיסריה, שדרש את המילה "כרוב" במובן של "כרביא", כלומר, "כמו ילד". מכאן שלדעתו כרובים הם ילדים מכונפים. התלמוד מתעז קושיות על דעתו, בשמם של האמוראים הבבליים ר' פפא (חגיגה יג ע"ב) ואביי (סוכה ה ע"ב), אך אין הוא מציג דעה חלופית.

קשה לקבל את דעתו של ר' אבהו, משום שילדים מכונפים אינם נמצאים באמונות החזותית של המזרח הקדום. לעומת זאת, הם רווחו באמונות החזותית היוונית-רומית של תקופתו, בה הם נקראו "אַרוֹסִים" ו"קופידוניס", וסימלו את הארוטיקה. נראה שחז"ל זיהו את הכרובים עם היצורים הללו. מסקנה זו עוזרת להסביר את קיומם של מספר אמירות בתלמוד המייחסות היבט ארוטי לכרובים בבית המקדש (יומא נד ע"א-ע"ב). **א"ה**. לו רצה לדחות את ר' אבהו בגלל הקושי הלשוני של תוספת הכ"ף לפני 'רביא', יתכן שהיה בדבריו טעם, אבל דחיית ר' אבהו בגלל שילדים מכונפים אינם נמצאים באמונות החזותית של המזרח הקדום אינה מתקבלת על הדעת. המצפים אנו למצוא במשכן ואחריו במקדש חיקויים לבתי עבודה זרה של הבעל והעשתורת? בכל אופן ר' אבהו מציג מסורת שנמסרה בעל פה, ולא השערה המושפעת מהעולם הלא-תרבותי של רומא.

מצד שני למרות דברי חז"ל לא נמנעו המפרשים להציע פירושים משלהם. בכל אופן מסקנתו [אם כן, ה"מועמדים" שנשארו הם יצורים מכונפים וזקופים ... היצורים המתאימים לתבחינים אלה הם: העוף, החרפושית, האדם המכונף, הנחש המכונף והגלגל המכונף. אני סבור שמתוך האפשרויות האלה, **כרובים יכולים להיות רק בני אדם מכונפים**] אינה רחוקה מדברי רבי אבהו. 2. לפי דעה אלמונית באסופה הימית-ביניימית **מדרש הגדול** על שמי' כה"ח, צורת הכרובים היא של בני אדם מכונפים. לא נאמר כאן ילדים דווקא, ומן הסתם הכוונה היא לבני אדם בוגרים. דברים דומים אמרו **רז"ק ורלב"ג** מלכים א' כט על הכרובים שעל המכוונות בחצר המקדש.

3. ר' מנחם אבן סרוק המחברת, ערך "כרב" העלה את האפשרות ש"כרוב" פירושו "צורה". **ראב"ע** (פירושו "השיטה האחרת" על בראשית; גנזך; פירוש הארוך על שמי' כה"ח) פיתח רעיון זה והזגיש, שבהקשרים שונים המילה "כרוב" מתייחסת לסוגים שונים של יצורים באופן דומה, בעל התוספות ר' יצחק בן יהודה הלוי כתב שצורת הכרובים מורכבת ממינים שונים. י' גליס, ספר תוספות השלם: אוצר פירושי בעלי התוספות על תורה, ירושלים 1993, א, עמ' קמח-קמט, פסקה ח.

4. **רשב"ם וחזקוני** פירושים על שמי' כה"ח סברו שכרובים הם עופות.

5. ר' אברהם בן הרמב"ם טען שכרובים הם עופות בעלי ראש אדם. ס"ד ששון (מהדיר), פירוש רבינו אברהם בן הרמב"ם על בראשית ושמות, לונדון תשי"ח, עמ' 390-392.

6. ר' יוסף בכור שור, ר' יצחק מו"נה ובעלי תוספות אחרים סברו שכרובים הם יצורים בדמות שוורים. גליס, תוספות, א, עמ' קמח.

¹ על נושא זה, בפירוט רב יותר, ראו מאמרי: R. Eichler, Cherub: "A History of Interpretation", *Biblica* 96/1 (2015), pp. 26-38.

מכאן ואילך לא חז"ל ומפרשים אלא דברי ערלים וטמאים. וזה כשלעצמו אינו פסול כי את האמת אפשר לקבל ממי שנותנה.

ד. החוקר אוגוסט דילמן (תקפג-תרנז) טען שכרובים הם גריפונים – אריות מכונפים בעלי ראש נשר.⁸

8. בעקבות ויליאם אולברייט, רולן דה-וו, אותמר קיל ואחרים, רוב חוקרי המקרא היום סבורים שכרובים הם ספינקסים מכונפים, כלומר אריות מכונפים בעלי ראש אדם.

לדעתי, כרובים אינם יכולים להיות שוורים, גריפונים או ספינקסים, משום שהם בהכרח יצורים זקופים. זאת מכמה סיבות:

- ראשית, על כרובי הארון במשכן נאמר: "סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכְּפֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו". כפי שהעירו קסוטו וברנעט, אילו עמדו הכרובים על ארבע רגליים, הם היו מסוככים על הכפורת בגופם ולא בכנפיהם.
- א"ה, יתכן שאי משום הא לא איריא, אם הגוף הוא קטן יחסית לכנפיים – הכנפיים הן הסוככות.
- שנית, על כרובים אלה נאמר: "כְּרֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן הַכְּפֹת תַּעֲשׂוּ אֶת הַכְּרָבִים עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו (שמות כה, יט)". אילו עמדו על ארבע רגליים, גופם היה משתרע מעל אורך הכפורת, והמילה "מקצה" לא הייתה הולמת.
- א"ה. אני מתקשה להבין את הדברים (אולי בעיה בהבנת הנקרא).

- שלישית, מהאמירה שכנפיהם מסוככות על הכפורת מסתמן שכנפיהם פרושות קדימה, מעבר לראשם. עבור יצור ארבע-רגלי, זו תהיה תנוחה מוזרה. ואכן, יצורים כאלה בתנוחה כזו אינם נמצאים באמנות החזותית של המזרח הקדום.
- א"ה. זו תנוחה מוזרה גם לדו-רגלי, והאמנות החזותית של אלילי קדם אינה מענייננו.

- רביעית, בתיאור כרובי הארון בבית המקדש, הכתוב מציין את גובהם ואת "רוחבם" (מוטת כנפיהם), אך אינו מציין את אורכם. כפי שטען כבר אוטו תניוס וחוקרים אחרים בעקבותיו, היעדר זה מובן רק אם אנו מניחים שכרובים הם יצורים זקופים, ולכן אין להם אורך משמעותי. א"ה. אולי זו טענה מצטרפת, כשלעצמה אינה מוכיחה.

- חמישית, גובהם של כרובי הארון בבית המקדש הוא עשר אמות וכך גם מוטת כנפיהם. פרנץ לנדסברגר ומרטין מצגר העירו, שממדים אלה אינם מתאימים ליצורים העומדים על ארבע, שמוטת כנפיהם תהיה גדולה בהרבה מגובהם.

א"ה. גם את זה אני מתקשה להבין. אילו יצורים הולכי על ארבע בעלי כנפיים אנו מכירים? וכי אנו מכירים הולכי על הרבה שמוטת כנפיהם אינה גדולה בהרבה מגופם?

אם כן, ה"מועמדים" שנשארו הם יצורים מכונפים וזקופים הרווחים באמנות החזותית של המזרח הקדום. היצורים המתאימים לתבחינים אלה הם: העוף, החרפושית, האדם המכונף [א"ה. דווקא מבוגר ולא נער?], הנחש המכונף והגלגל המכונף. אני סבור שמתוך האפשרויות האלה, כרובים יכולים להיות רק בני אדם מכונפים (בדומה למה שטענו כבר מדרש הגדול, וכן רד"ק ורלב"ג). לעופות, למרות שהם חיות דו-רגליות, יש באופן רגיל מוטת כנפיים שעולה בהרבה על גובהם, וכך הם מוצגים בציורים קדומים.⁹ גם חרפושיות, נחשים מכונפים וגלגלים מכונפים, כשהם מציירים עם גוף אנכי וזקוף, גובהם עדיין אינו מתקרב למוטת כנפיהם.

רק אצל בני אדם, העומדים זקופים על רגליים ארוכות, והגבוהים בהרבה מהיצורים האחרים, יכולות הכנפיים להיות ארוכות "רק" כגובהם, ועדיין להיראות מכובדות ולא מגוחכות. ואכן, לבני אדם בשר ודם יש מוטת ידיים השווה בדיוק לגובהם. האדריכל הרומאי ויטרוביוס (לפני

⁸ A. Dillmann, *Genesis: Critically and Exegetically Expounded*, trans. W.B. Stevenson, Edinburgh 1897 (1875), p. 170.

⁹ הם מוצגים לעתים קרובות עם כנפיים ארוכות באופן לא טבעי, אך לא עם כנפיים קצרות.

כאלפים ומאה שנה) הבחין בכך, והערותו הומחשה בציור המפורסם "האדם הויטרוביאני" מאת לאונרדו דה וינצ'י. כשמציירים אדם מכונף, הגיוני לצייר את הכנפיים באורך של ידיים. אף על פי שבמזרח הקדום ציירו לעתים בני אדם עם כנפיים ארוכות בהרבה מידיים, יש גם דוגמאות בולטות לבני אדם בעלי כנפיים ארוכות כידיים, ומוטת כנפיים השווה לגובהם. [א"ה. להעיר שוב ש'המזרח הקדום' אינו עניין לענייננו?]

בניגוד לטעות רווחת, "מלאכים" בתנ"ך אינם נראים כבני אדם מכונפים אלא כבני אדם אמיתיים (בר' יט:ה; שופ' וי:א-כד; יג:טז). המסקנה שכרובים הם בני אדם מכונפים, שמיימים, עשויה לסייע להבנת סיפורי גן עדן בתנ"ך [הביטוי סיפורי גן עדן אינו מכובד ואינו מכבד את אומרו]. בסיפורים אלה, מסתמן קשר ישיר בין הכרובים לגירוש מהגן, ולתחילת החיים האנושיים, המוכרים והמוגבלים, על האדמה (בר' ג:כד; יח:כח,ז,טז).

א"ה. השרפים והמלאכים בישעיה ויחזקאל הם בעלי כנפים. מלאכי הגר, או יעקב בסולם, או גדעון ומנוח וכו' יתכן כך ויתכן כך. מה שאינני מבין איך מתקשר המאמר למקרא ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן **את הפרדים** ואת להט החרב המתהפכת לשומר את דרך עץ החיים (בראשית ג, כד), לתחילת החיים האנושיים? מהו קשר ישיר?

כז' יווי העמידים וחשקיהם כסף. טיפת דיו של רש"י – הרב יצחק ישע"י וייס נר"ו גאב"ד נוה אחיעזר ברש"י: וחשקיהם כסף, מוקפין היו העמודים בחוטי כסף [סניצ']. ואיני יודע אם על פני כולו, אם כראש, אם כאלמנען. אך יודע אני שהחשוקה לשון חגורה, שכן מלינו צפילגס בגבעה ועמו צמד חמורים חבושים (שופטים יט, י), ותרגומו חשקין.⁴ **ע"כ טיפת דיו של רש"י.**

1. בכת"י קלף בחישוק, עיין יוסף הילל. 2. חסר בדפוס רומא. וכמדומה שמיותר, שהוא במשמעות מוקפין. 3. ע"פ כל הדפ"ר, וכמדומה שכן מדויק. וברפ"ד 'שחשוק', ובעקבותיו ברוב המהדורות. 4. כ"ה ברומא ובאלקבץ ובתרגום שם. ובדפ"ר ורפ"ד ובעקבותיו ברוב המהדורות, 'שחשוקים'.

א"ה. הרב נר"ו קיצר במקום שדרכו להאריך. לעניין הגרסה שהחשוקה שנראה שיש כאן יו"ד מיותרת, כי כאן מנוקדת החי"ת בחטף פתח. במלכים ומעשה האופנים כמעשה אופן המרכבה ידועתם וגביהם **וחשקיהם** וחשקיהם הכל מוצק (מלכים א' ז, לג). חירק ודגש.

ענה נראה במפרשים רשב"ם: וחשקיהם - מוקפים כסף; פתרונו לפי עניינו. ראב"ע קצר: וטעם וחשקיהם - כמו 'דבקהם' [מהפירוש הארוך: כי הווין ידבקם אל העמודים]; כי טעם 'ותדבק נפשו' (בראשית לד, ג) - כמו 'חשקה נפשו' (פס' ח). רד"ק בשורשים 'חשק': חשק יי בכם (דברים ז, ז), חשקה נפשו בביתכם, והשם ואת כל חשק שלמה (מלכים א, ט, א ובמקביל בד"ה), בחמש נקודות [ניקוד צירי בחי"ת] ענינם כענין חפץ וידוע הוא. ומענין זה וחשק אתם (שמות לח, כח), מחשקים כסף (שם לח, יז). וחשקיהם כסף, ענין הדוק ודבוק, כי היו לעמודים חוטי כסף מדובקים ומקושרים בהם סביב כמו שעושין בחביות העץ להדק אותם. והשם **וחשקיהם** וחשקיהם הכל מוצק:

הפטרת תרומה

הרב מנדל הירש ז"ל בנו של הרב שמשון בן ר' רפאל הירש ז"ל כתב ספר על הפטרות. מוצגת כאן הקדמתו להפטרת תרומה.

לעומת ה"אוהל מועד" הצנוע שבפרשה מעמידה ההפטרות את הבנין המפואר בנוי לתלפיות, גאה ורם, של כבוד המלך. על אף כל הדרו ופארו, על אף הכל שלמעשה נבנה לכבוד ה', בכל זאת איננו שמחים בו, כבר בספור על הבנין. נכון, אמת הכל נהדר ונשגב. ההכנות מצוינות, מצויין כל המנגנון, מחנות עצומים של נושאי סבל וחוצבים בהר. הכל נבחן היטב ובראית-הנולד מרחיקה ביותר. מרשימה ההשקעה: אך לכריתת עצי ארזים ועצי ברושים לבנין, שכרתו עבדי חירם מלך צור, פרנס שלמה המלך את חצר מלך חירם, אתו היה בדידות. וכשם שיודעים עדיין, אחרי-שנות אלפים, מהבנינים של שליטי מצרים שיצאו להם מוניטין, את כמות צריכת הבצלים של העובדים האומללים, כך מסופר בפסוקים אחדים הקודמים להפטרותנו מה רבה היתה המכולת, ששלמה המלך חש מאושר לשלוח מדי שנה בשנה להוד מלכותו מלך צור. אולם לא ההוצאות בנדבת לב הן הנקודה, בה רצינו לשים עינינו. שלמה המלך היה די אמיד ועשיר, ולעמו לא היה חסר מאומה. אולם עמו! - עם "שלו" הוא הדבר. מה עגומה העמדה, אשר תופס עם זה, עם ישראל, בנוגע לבנין זה. היכן אותה נדיבות הרוח והלב של האנשים ונשים, עליה אכן שמענו במלאכת המשכן? האם דעת שלמה בכלל היתה נוחה, לו היו משתתפים "השתתפות אישית פרטית" בנדבת לב? ובכל זאת! בשים לב למקור ממנו יצאו צווי המלאכה ותכליתה, מה נהדרת וקדושה יותר היתה העבודה של הנשים חכמות הלב, אשר בידיהן טוו. מה נהדרת וקדושה יותר היתה העבודה של אותם האנשים, אשר מזמן לא היו רגילים במלאכת אמנות, וקרבו אל המלאכה לעשות אותה בהוראת ובהדרכת בצלאל, אשר אלוהים מלאו רוח חכמה ודעת בכל מלאכה. מפוארת יותר לאין ערוך היתה עבודתם הם מכל הפאר והטכניקה המשוכללת והמצוחצחת של אמני צור ושל רוח האמנות של שלמה! - שלמה הועיד לעמו זכויות השתתפות אחרות. מס עובר הוטל על העם, וגם נוגשים לא נעדרו! הוא הדבר, אשר זעזע את החושב מתוך ספור זה! ועל הכל באים הפרזות הפאר והברק החיצוני בכלל, אשר מתארים כאן ובמדה גדולה יותר בבית מלכותו שהתנוסס ברוב הדרו. על-כן היה דבר ה' המזהיר והמתרה בשעת הבניה, הרבה טרם נגמרה מלאכתה, כאמור בסוף ההפטרות. דבר ה' מסב תשומת לבו כל יגוים בהערכת רושם חיצוני של בית זה. דבר ה' בא להזכיר לו, שמעמדו - מעמד מלכות, לא היה לו, אלא משום שדיבר אל דוד אביו והוא יתברך רוצה להקים את דברו. הקמת הבטחת ה' אינה מותנית בשום מקום בפיתוח פאר ועצמה, כי אם אך ורק תלויה ומותנית בכך, שישמור בקפדנות את חוקי ה' אלוהיו, ילך בם ויעשה אותם. דבר ה' מזכירו עוד, שאף בשמירה נאמנה של תנאי זה ה' לא ישכון בתוך ה"בית", ואף לא אצל המלך ירא ה' ובעל העצמה, אלא בתוך בני ישראל, ובשום אופן: ולא אעזב את עמי ישראל. - כל-כך הרבה אומר ודברים ולקחים של מוסר-השכל רציניים נאמרו עקב זחיחות הדעת של המלך.

תוכנה של ההפטרות הוא האזהרה מהבנה שלא כהלכה את משמעות בית ה'. ובעיקר אזהרה מהפרזות חשיבות הקמת הבנין והמצאותו, ולו יהא זה בית ה' המפואר ביותר. זהו תוכן הפטרה זו.

ההפטרות מוחה מחאה נמרצת נגד הטעות שבהפניית כל מעייניה של "הדתיות", לחיים בבית הכנסת ולטכסים בו. כלום כבר הגיעה העת, בה מחאה זו עבר זמנה? ע"כ דבריו בהקדמה להפטרות.

כמדומה שהתקפה זו חריפה מדי. היא מתאימה להסביר לבני ישראל בתקופתו ובמקומו שנטו אחרי הרפורמה והה"כלה" [אין כאן טעות כתיב! וגם מי שגורס והה"כלה" בשי"ן ימנית אינו משתבש כלל], ובנו טמפלים מפוארים והזניחו את עבודת ה' התמידית של קיום תורה ומצוות.

אמנם נכון ששלמה וכל העם הוזהרו שבית זה יעמוד על מכוננו בתנאי כפול ומכופל של שמירת התורה והמצוה, אבל לא ביקורת על עצם הפאר וההדר.

הבה נעיין בדברי הימים [א פרק כט החל מפס' יא]

ויתן דָּוִד לְשִׁלְמָה בְּנוֹ אֶת־תְּבִנֵּית הָאוֹלָם וְאֶת־בְּתֻלֵּיו וְגִגְזָבָיו וְעֲלִיתָיו וְחִדְרָיו הַפְּנִימִים וּבֵית הַכְּפֹרֶת: [יב] וְתִבְנִית כָּל־אֲשֶׁר הָיָה בְּרוּחַ עֲמֹו לְחִצְרוֹת בֵּית־ה' וְכָל־הַלְשָׁכוֹת סָבִיב לְאַצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים וְלֹאֲצָרוֹת הַקִּדְשִׁים: [יג] וְלִמְחֻלָּקוֹת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־מְלָאכֶת עֲבֹדַת בֵּית־ה' וְכָל־כְּלִי עֲבֹדַת בֵּית־ה': [יד] לְזָהָב בַּמֶּשְׁקָל לְזָהָב לְכָל־כְּלִי עֲבֹדָה וְעֲבֹדָה לְכָל כְּלִי הַכֶּסֶף בַּמֶּשְׁקָל לְכָל־כְּלִי עֲבֹדָה וְעֲבֹדָה: [טו] וּמֶשְׁקָל לְמִנְרוֹת הַזָּהָב וְנִרְתִּיָּהֶם זָהָב בַּמֶּשְׁקָל־מִנְוָה וּמִנְוָה וְנִרְתִּיָּה וּלְמִנְרוֹת הַכֶּסֶף בַּמֶּשְׁקָל לְמִנְוָה וְנִרְתִּיָּה כַּעֲבֹדַת מִנְוָה וּמִנְוָה: [טז] וְאֶת־הַזָּהָב מֶשְׁקָל לְשִׁלְחָנוֹת הַמַּעֲרֶכֶת לְשִׁלְחַן וְשִׁלְחַן וְכֶסֶף לְשִׁלְחָנוֹת הַכֶּסֶף: [יז] וְהַמִּזְלָגוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת וְהַקְשָׁוֹת זָהָב טָהוֹר וְלִכְפֹּרֵי הַזָּהָב בַּמֶּשְ�קָל לְכָפֹור וְכָפֹור וְלִכְפֹּרֵי הַכֶּסֶף בַּמֶּשְׁקָל לְכָפֹור וְכָפֹור: [יח] וְלַמִּזְבֵּחַ הַקָּטָן זָהָב מִזְקָק בַּמֶּשְׁקָל וְלַתְּבִנִּית הַמֶּרְפֵּה הַכְּרוֹבִים זָהָב לְפָרָשִׁים וְסִבְכִּים עַל־אֲרוֹן בְּרִית־ה': [יט] **הַכֹּל בִּכְתָב מִיָּד ה' עָלֵי הַשִּׁפְיָל כָּל מְלָאכֹת¹⁰ הַתְּבִנִּית:**

[כ] וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשִׁלְמָה בְּנוֹ חֲזַק וְאַמֵּץ וַעֲשֵׂה אֶל־תִּירָא וְאֶל־תַּחַת כִּי ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי עַמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ עַד־לְכָלוֹת כָּל־מְלָאכֶת עֲבֹדַת בֵּית־ה':

תן לחכם ויחכם עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה <http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושיאים לשוניים

כתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותנים ☺

¹⁰ כאן האל"ף במלה 'מלאכה' ובהטיותה נקראת, וכן במלה מְלָאכֹתֶיךָ (תהלים עג, כח).